

Méhemnek gyümölcse

Massáéktól a két Grete távozott utoljára, a Madonna del Carmine egyetlen, repedt harangja – a kisebbet még a háború elején olvasztották be kormányrendeletre – delet kongatott. Ekkor érkeztek meg néhány oldalkocsis motor kíséretében, a panaszosan csaholó harangszót elnyomva, észak felől a német kamionok, és parkoltak le a Casa del Fascio elé. Egész pontosan: a via Piavéra, mert közvetlenül az épület elé, némi tolatást és manőverezést követően, csak az egyiknek sikerült beállnia.

Az utolsó kamion a piazzán pöfögött egy ideig – a nagy háború emlékművének talapatát teljesen elborította a füstje, magát a szobrot a haranggal együtt szállították át egy öntőműhelybe –, arra várva, hogy a torlódás végeztével felkapaszkodhasson a meredek utcán, ahonnan az egész völgy belátható. Végül a sofőr megelegelte a várakozást, és leállította a motort. Sápadt, idő előtt őszülésnek indult ifjak ugráltak le a platóról. Békeidőben kirítt volna a szürke zubbonyuk és jégféhér bőrük az olajzöld októberből, most azonban, a babérrózsákon megcsillanó fényben nem sokban különböztek egy kertmoziban vetített háborús filmhíradótól. A környékbeliek, akiket az ínség szorosabb közösségbe kovácsolt, mint amiről a múlt század nemzetegyesítői álmodni mertek, és akiket idestova nyolc éve, az afrikai hadjárat óta hetente beteretlek valahova filmhíradót nézni – a városka lakóit épenséggel a plébánia kertjébe –, az első percekben bizonyára szokványosnak vélték volna a német konvoj megérkezését. Már ha látták volna, amit a szüret miatt nem láthattak.

Furcsállották is a deresedő ifjak, hogy nem ütköznek semmiféle ellenállásba, bár ilyen kihaltságra sem számítottak. Túl egy krétai győzelmen és egy leningrádi vereségen, majd fél éven át a Dolomitoknál heverészve – ahol a heti két kiképzés mellett olaszul tanulhatott, aki addig nem tudott – semmi kedvük nem volt felvenni a fegyvert. De az is lehet, hogy az elébük táruló völgy szelídsége és a mögöttük sorakozó hegycsúcsok kontrasztja vette el a kedvüket a háborúsditól. A Monte Pizzuto kérges ormaira sűrű felhők telepedtek, s ahogy a sirokkó utat vágott közöttük a kopár hegykaréjon, itt ott hótakarót láttak felszikkadni, ők legalább-

is annak vélték a csillogó mészkőfoltokat. Nem beszéltek össze, mégsem fordultak a hegyek irányába, amelyek érdeesebben, ellenségesebben meredtek az égre, mint a Dolomitok sziklaszirtjei. Tán a ritmikusságot hiányolták ezekből a hegyekből, s a ritmussal együtt a zenét, néhányan a költészetet.

Ez itt már Dél, a négusok és cigányok földje, mondta nekik Julius Ringel tábornok, mielőtt elindította volna őket, és pálcájával bosszúsán végig karistolta a térképen a Középső-Appenninek vonalán. Még ha szorosan nem is tartozik a Déli Királysághoz, a hegyekből, ahová elvermelték magukat a gyáva dezertőrök, portyázásra kell számítanunk. De! Mondom, de: vigyázat! Elvileg a szövetségeseink. Okosan kell eljárni, épp ezért sok minden múlik magukon. Mutassák meg nekik, és a marsallbotját a mutatoujja hegyén megpörgetve feldobta, majd a baljával elkapva ismét megpörgette, mutassák meg nekik a dél-tiroli galantériát. Öreget, gyermeket, asszonyt, ha kéri, ha nem, felkarolunk. Két karéj kenyér mindig jusson az éhezőknek, bőven lesz belőlük, úgy számoljanak. Tivornya nincs, kocsma legfeljebb éjfélig. A lányok bajszosak, csókolózni, hacsak nem muszáj, tilos.

Nagyjából ilyen és ehhez hasonló tanácsokkal látta el őket a tábornok, aki csak később, a békés szándék megalapozása után kívánt csatlakozni a teljes hadtesttel, tán ezért sem adta parancsba atyai intéseit. A katonák kedvelték, a tekintetében apró fények szikráztak, gyermeki zsványságra emlékeztető tűhegynyi villanások, amik a lefele ívelő szarkalábakkal és hosszú, mély barázdákkal leginkább egy szomorúbohócra emlékeztettek. Márpedig egy szomorúbohócot kellemesebb volt követni a harctéren, mint egy tábornokot. Még a bajusza sem kimondottan a fűherri körök fazonját idézte, nem is a császári nagypapakét vagy Hindenburg huszárantennáját, sokkal inkább az amerikai mozicsillagokét. Például *Az elfújta a szélből* Clark Gable-ét. Az ember olykor tényleg el tudta hitetni magát, hogy felvevőgépekkel a nyomában oroszlánokat szelídíteni vagy medvét táncoltatni megy a porondra, esetleg a vadnyugatra aranyat ásni, nem pedig másokat felkoncolni. Néhányuk kivételével még afelett is hajlandók voltak szemet hunyni, hogy a Reichmarschall éppenséggel Ringel tábornok jelentésére támaszkodva rendelte el a civilek lemészárlását a krétai Kondomariban. Állig fegyverben, baltával és kaszával jöttek ellenünk, állítólag ezt írta Ringel a jelentésében. Ami, már ha csakugyan ezt írta, nem volt igaz. Legalábbis nem teljesen.

Nem ellenünk jöttek, háborogtak páran; védték, amit védeni kellett, véneket, asszonyt, gyerekeket.

Ezt pont te mondod, aki krumplit pucoltál a sátorban, amíg én odakinn vesződtem velük? Azt a krumplit, amit te is szépen belapátoltál azután.

Nem neked kellett vásárra vinni érte a bőrödöt.

Azt mondják, egy százéves anyóka alól rúgtad ki a zsákat.

Kirúgtam volna én, ha ezeréves, akkor is.

Ne érzelmeskedj, lépett közbe egy harmadik, látnod kellett volna, milyen ordas pofával feküdtek a zsákjaikon.

És ezért koncoltátok fel őket? Egy zsák krumpliért?

Volt abban más is, nem csak krumpli.

Hagyma meg lóbab – nagy fogás.

Fogtok ti nekünk a fakanál mellől dirigálni.

A vitába egyre többen beleszálltak, olyanok is, akik hiába hajtogatták, hogy a légierő ki-belezzett ejtőernyőseit maguk is látták, a kétkedőket nem sikerült meggyőzniük.

A krumpli mellé a fiaikat is zsákba varrták a nyomorult csoroszlályák.

Szemenszedett hazugság.

Más szelek fújnak, ha a te beleidet kellett volna összegereblyézni.

Ugyan már, ezt csak Clark Gable hantázta bele a jelentésbe, ti meg szépen bekajáltátok, hogy kinyírhattátok a falut.

Akkor egyszer, Kondomariban borult meg az egyensúly a hegyivadászok soraiban. A kétkedők szerint a helyiek fellépése jo-

gos önvédelem
volt, a legtöbbjük
viszont az anyja életé-

re is megesküdtött volna, hogy valóban kaszával és vasvillával felfegyverkezve állták körbe a falut. Mindenesetre ilyesféle belső feszültségre, csak úgy, mint civil ellenállására mindaddig nem volt példa. Julius Ringel legalábbis hosszú, többnyire diadalmas pályája során még nem tapasztalt ilyet. Most meg őket buzdítja, hogy vegyék védelmükbe az elesetteket. Szemben kivel? A dezertőrökkel? A délről elszabadult pribékekkel? Ki tudja, kik bujkálnak még azokban a hegyekben. Talán a szövetségesek is rég elvackolták magukat odafenn. Megőrült ez a Ringel, vagy mi?

Ugyan már, ez inkább csak állatszélidítés, mondjuk úgy: kígyóbűvölés.

Állítólag a kígyó is vérszemet kap, ha túl sokat bűvölik.

Na, és a lányok? Velük mi legyen?

Nagyon megvédenéd már, mi? A bajszos lányokat.

Inkább őket, mint a vénasszonyokat.

Összeakasztaná a bajszát velük.

Hát, majd jól megborotválkozom.

Pedig a lányok szeretik a bajszot.

Abbiza. Csiklandja őket, attól könnyebben kinyílanak.

Kinyílanak? Hallj te oda, máris hogy urizál a parasztja. Megnézném azt a csimasz képedet, amikor falhoz állítanak.

Ilyesféle beszélgetés- és emlékfoszlányok jártak a platókról leugráló katonák fejében, némelyikükben még az is felötlött, hogy a híres dél-tiroli galantériát, bármit is jelentsen, Krétát és Leningrádot követően, a Dolomitoknál eltöltött fél éves szabadság sem tudta a maga teljességében visszaadni. Már a szó is megütközést keltett, amikor Ringel papa, ahogyan a hívei nevezték, akár egy bűvész, megperdítette a pálcáját. Volt, aki felsóhajtott. Kristálypohár, neccharisnya, puncs és mákos rétes – kinek mi ugrott be éppen, a kísértetvároska láttán azonban elatványlódva tébláboltak az utat szegélyező balusztrád előtt. Egyik-másik feltérdelt a párkányra, és a sapkáját feljebb tolva arccal a völgynek sűtkézerezett. Egyre többen csatlakoztak hozzájuk. A via Piave mellvédje mentén hosszú sorban kígyózott az ötödik hegyivadász ezred előretolt helyőrsége, s bár látszólag a völgyben gyönyörködtek, valójában ugyanaz a kérdés kínozza mindannyiukat: hogy lehet gálánsan megszállni egy délasz hegyi falut.

Ha lehunyom a szemem félig, mondta az egyik, olyan a völgy, mint a tenger Kréta partjainál.

Felejtsd már el Krétát, dűnnyögte mellette valaki.

Ha megnyerjük, felelte egy másik, akkora ramazurit csinálunk, hogy a tenger is beljebb költözik.

Ha, mondta erre az első. Majd megismételte: ha.

Miért, te talán veszteni jöttél? Erre senki nem válaszolt.

És ha máris a hegyekből leselkednek ránk?

Csak leselkedjenek.

És ha szervezkednek is?

Mennyi az esélye, hogy a nehéztüzérséget is felvontatták?

Nem tudom, te mondd meg.

Közben odafent, a Casa del Fascio előtt parkoló osztag megpróbálta kinyitni a pártközpont ajtaját. A vasrácsot könnyen felfeszítették, de a hevederzáron nem találtak fogást.

Ide nekem egy flintát, hadd eresztek egy golyót bele, rikkantotta valaki.

Nem eresztesz te semmit, torkolta le a törzsőrmester, aki a békés bevonulásra való tekintettel már indulás előtt bekérte és elzárta a fegyvereket.

Akkor most mi legyen?

A lövésre el-
szánt katona mö-
gött többen is felsora-

koztak, a törzsőrmester pedig, tartva az engedetlenségtől, előre hozta a hangját, ahogyan a világhírű olasz belcanto tanárától tanulta még Bolzanóban; bársonyos baritonja lehatolt a via Piave közepéig, átvágott a balusztrádon, majd a Monte Pizzuto lábánál fennakadva visszhangzott kicsit.

Kávét és cukrot *ide-ide-ide*, húskonzervet *amoda-oda-oda*, mutatott a pártközpont bejáratának egyik és másik oldalára. Barna hajába szabályos csíkokat rajzoltak a napszítta tincsek, tigrisszemű volt és kérgesebb arcú a többiekénél, ami önmagában is elég volt ahhoz, hogy hosszú ideig köztisztelet övezze. De a krétai ribilliót követően, amikor a tábori konyha beindítására hivatkozva sikerült Ringelnél felmentést kieszközölnie az egysége számára, megosztó figurává vált. A tábornok mégis őt nevezte ki a Minnesanger-akció élére, még az akció nevét illetően is – Na, mi passzol leginkább a mi híros dél-tiroli galantériánkhoz? Mondjuk együtt: a trubadúrköltészet, mégpediglen: a Minnesängerek! – vele konzultált. Mégpediglen. Ringel tábornok gyakran használta ezt a szót. Nem igazán értették ezt a döntését sem, egyik húzása lehetetlenebb a másikonál a vén bakkecskének, mondogatták, még a saját emberei is. De azért zokszó nélkül, szemlesütve hordták le a platóról a zsákokat és dobozokat.

Jóformán le sem pakolták az elsőt, a rakomány már gúlákban állt a bejáratnál, a törzsőrmesternek úgy kellett utat törnie közöttük. Két kamionnyi volt még hátra – a törzsőrmester nem tudta eldönteni, hogy hivatalosan minek nevezzék: segélycsomagnak vagy védelmi pakknak –, a helyi vezetést pedig, nagyon úgy festett, az érkezésükről nem értesítették. Semmi sem működik ebben a szaros országban, dohogta bosszúsán, ahogy elrendezette a torlaszokat. Nem tudta volna megmondani, mi dühíti jobban, az olasz káosz vagy az emberei trehánytsága, a kettő így együtt azonban nem sok jóval kecsegtetett. A Minnesanger-akció eleve is nagy nyomással nehezedett a vállára, mióta kiderült, hogy Ringel őt szemelte ki erre a feladatra, gyakorlatilag le sem hunyta a szemét.

Ajtóm előtt egy egész hegynyi trágya, mintha mind ott ürítené belét, ki szőlőt falt s hashajtót nyelt magába, így ismerősöm lett az ürülék és csatornája, a réseken át, mik felköltének már hajnalnál elébb, zümmögte olaszul alig hallhatóan, de a katonák felkapják rá a fejüket.

Mi az, Berti, már megint danolászol? Hát nem unod még ezeket a szirupokat?

Nem, Wolfgang, ez nem szirup, hacsak a szart nem hívjuk annak. Ez most költészet: Michelangelo.

Ez a te nagy bajod, Berti! Folyton másutt jársz, messze a háborútól.

Hát, most pont nem másutt, pajti. Pont nem másutt. Egyébiránt meg igazad van.

A Michelangelót szavaló törzsőrmestert Norbert Gassernek hívták, néhány bajtársa, akikkel együtt sorozták be a hegyivadászokhoz, Bertinek szólította – a békeidőkre való nosztalgiából.

Ezek a békeidők valójában rettenetes, zilált évek voltak, csak utólag, Kondomari és Leningrád után kaptak az emlékeikben valamennyi békét idéző árnyalatot. Például zöldebb volt a fű, kékebb az ég, ropogósabb a hó és a kandalló tüze Bolzanóban, ahol születtek, ahol az olasz és német nyelvvel együtt a két nép kultúráját is úgy szívták magukba, mint a tavaszi hó avarillatát, és ahol általuk egyelőre érthetetlen okokból egyik napról a másikra páriák lettek. Azt a szót, hogy pária, akkortájt ugyan egyikük sem ismerte, a jelentését azonban szó szerint a bőrükön tapasztalták, amikor ezerkilencszázhuszonháromban, a szokásos télbúcsúztató sítáborozás alkalmával cipőpasztával és sívaksszal kenték be őket a szomszédos menedékházból átlopódzó olasz fiúk. Többnyire az arcukat és a kezüket, amit nem fedett a dunyha, a merészebbek azonban versenyt űztek abból, hogy kinek sikerül a legtöbb nemiszervet összeragacsoznia. Norbert Gasser, aki tíz esztendő volt ekkor, sajnálatos módon utóbbiak prédája lett.

Attól a pillanattól kezdve várta a visszavágó lehetőségét, ám abban a percben, hogy Ringel tábornok kinevezte a galantériát követelő akció élére, elbizonytalanodott. Állt a segélycsomagok – vagy védelmi pakkok – torlaszai között, és arra gondolt, bárhová vetődött is az elmúlt évek során, annyi szart lapátolt be az élet a portájára, amennyit már megtorolni sem lehet. És mi jöhet még ezután, tette hozzá kisvártatva egészen halkán, de lehet, hogy ezt is csak gondolatban, mindenesetre nem ívelt fel kérdőn a hangja, Berti törzsőrmester abban az egyben ugyanis bizonyos volt, hogy – így vagy úgy – a legjava még hátravan. Harmincévesen, olykor sorsfordító ütközeteket éppen csak túlélve már a békeidőket is átmeneti fegyverszünetnek tartotta, amelyek legfeljebb az új háború ejtette sebekre hozhatnak gyógyírt, de semmi szín alatt azokra, amelyek még jóval a háború előtről, egy másik békeidőből maradtak nyitva, és továbbra is megtorlásért kiáltanak. Váratlanul törtek rá a gyerekkori emlékek, talán a sirokkó dúlta szét a feszes, pragmatikus rendet, amit a háború rakott a fejében. Amikor Wolfgangot és őt elsők közt besorozták, meg voltak győződve arról, hogy leverik végre azt a nyomorult vakszos históriát. Az olaszokon vagy másokon. Ez volt az első a megaláztatásaik hosszú sorában, amit dél-tiroliként éppenséggel Dél-Tirolban kellett elszenvedniük. Berti törzsőrmester például hiába sikálta óráig a vakszot az ágyékáról, az nemhogy lekopott volna, még ki is sebesítette, a nemiszerve pedig kétszer – ha nem háromszor – akkorára duzzadt, mint annak előtte volt. Azt a szót, hogy nemiszerv ugyanúgy nem ismerte, mint a páriát. Valójában semmilyen szót nem tudott rá, egyszer megkérdezte az atyjától, de az gorombán elhajtotta.

Hazaérve a táborozásból próbálta titkolni a dolgot. Anyja három éve ment el spanyol lázban kevéssel azután, hogy a kisöccsét világra hozta, Gasser úr pedig felfogadta az első dajkát, aki az apróhirdetésre becsöngetett. A lányt Noellának hívták, nem voltak referenciái, hacsak az nem, hogy franciának mondta magát. Berti a lányt anyja helyett anyjaként szerette, a kisöccse nemkülönben, és az atya is megélné a társaságában, olykor virágot is hozott neki a gries-i legelőkről. Csakhogy aznap, amikor beállított a táborozásból, Noellát már nem találta otthon, tavaszoként mindig hazaugrott – mint mondta – a Genfi-tó partján fekvő, festői Montreux-ba, Gasser úr pedig a szokásosnál is mogorvábban viselkedett. Bertinek nem volt bátorsága előállni a problémával, egész éjjel fájdalom és halálfélelem gyötörte, s hogy szégyenét eltakarja, magán hagyta a hosszú gypjúpulóverét. Nehezen aludt el, és olyan hangosan nyöszörgött álmában, hogy a kisöccse jobbnak látta felébreszteni az apjukat. Gasser úr felettébb zabosan csoszogott át a fiúk szobájába, és amint éjnek évadján meglátta Bertit gypjúpulóverben, a térdére fektette, hogy móresre tanítsa. Meg kesztyűbe dudálni. Meg hogy merre lakozik az úristen. Szebbnél szebb kifejezések kínálkoztak arra, amire Gasser úr készült. Hát arra neveltelek, hogy utcai ruhában fetrengj az ágyban? Ezért fogadtam mellétek előkelő francia kisasszonyt? Még le se csengett a spanyolnátha, a nyakunkra hozod a pestist? Pih! És közben teljes erejéből ütött. Berti ficánkolt, rúgkapált, próbált úgy helyezkedni, hogy legalább az ágyéka ne érintkezzen az atya lábával, ekkor érezhette meg Gasser úr a combjának nyomódó kitüremkedést. Meg is állt a keze a levegőben, hogy vajon nem téved-e. Sajnos nem tévedett. Amitől csak még jobban nekibőszült, csepülte és csepülte a kis Bertit, az meg eszelősen sivalkodott. Gasser úr csak akkor hagyta abba, amikor már szúrta a mellkasa.

A verést követően a kis Bertinek hidegvizes kádba kellett ülnie. Az éjszaka hátralevő részét és a reggelt ott töltötte vacogva, Gasser úr kulcsra zárta a fürdőszobát. Ám amíg ő odabenn sírdogált, atyját valami büntudatféle kezdte marni, így az első reggeli órában elrohant a postára és táviratozott Noellának Montreux-ba. Hogy tudniillik nagy a baj, Bertinek odalenn megduzzadt a hogyishívjákja, tudja, Noella, mire gondol, stop, fáj is szegénykének, esengve kéri, hogy mielőbb üljön vonatra és jöjjön vissza, mert egyedül nem boldogul a fiúkkal. Noella még aznap reggel megválaszolta, hogy ő mindaddig sose hallotta annak a dolognak a nevét, stop, de Gasser úr kedvéért megérdeklődte, nem

volt könnyű, nehogy az úr rosszat feltételezzen ró-

la – mióta megtanult németül, állandóan így beszélt, ilyen szabódó, modoros kitérőkkel –, hogy hívják azt Peitschnek, Hammerchennek meg Keulena is, visszamenni azonban a megbeszélte időpont előtt nem áll módjában, borogassa Gasser úr orbáncfűvel és kamillával a kis Berti nevezett testészete, és helyette is simogassa meg a buksiját. PS: Az utánvételezt szíves elnézését kéri, nem hozott elegendő pénzt magával, stop.

Az utolsóelőtti mondat láttán Gasser úr zavartan hunyorgott – hogy ő a fiát megsimogassa? –, de annyira szeretett volna Noella kedvében járni, hogy megenyhült, sőt, el is szégyellte magát. Úgyhogy hazasietett, bement a fürdőszobába, és megállapította, hogy elsőszülöttjének a hogyishívjákja – valamiért egyik név sem került közel a szívéhez – visszanyerte régi méretét, és amíg a későbbi törzsörömester, lilára fázva kikászálódott a kádból, ott motoszkált benne a gyanú, hogy nagy baj leselkedik a világra, ha még a kislány miccsodája is nehéz szerszámokról meg fegyverekről kapta a nevét. Aztán észébe jutott, hogy mire kérte Noella, de amíg a bajról meg a dagadt hogyishívjáról nem tereli el a figyelmét, úgy érezte, nem tudja megsimogatni Berti buksiját. Legjobb lesz, ha előbb elbeszélget vele.

Ki tette ezt veled? Halljam!

Gasser úr hangja úgy recsegett, mint a rádió a szalonban, maga is megütközött, mennyire másmilyenre – kedvesebbre?, szelídebbre? – számított.

Berti leszegette a fejét. Gasser úr várt egy darabig, aztán megragadta a vállát és megrázta. Semmi reakció. Mégis mit kéne tennem, hogy szóra bírjam? Mégis mit.

Felelj, ha kérdezek, az úristenit! Nézz rám! Nézz a szemembe! *Makarónik* is voltak abban a táborban?

Bertinek eleredtek a könnyei. Csöndesen sírt, nem szipákolt, még csak nem is hüppögött. Álltányi ereje is alig maradt már, mintha nem is lélegzett volna: a levegő épp csak beszívárgott az orrán át a torkába, onnan lejjebb a mellkasába, majd valahol kiszívárgott észrevétlenül.

Mit bőgsz? Ne bőgj!

Nem bőgök, suttogetta Berti, és a kézfejjel megpróbálta felitatni a könnyeit. Teljesen hiába, mert amint elvette a szemétől, ismét elöntötték az arcát, mint jégzajlás után a völgyet az Adige vize.

Fiacskám, nagyon kérlek, ne bőgj nekem, mondta az atyja, és nyelt egy nagyot.

Nem bőgök, vágott vissza erre a fia olyan hangon, amelyet sosem mert volna megütni korábban, és egy ordítás kíséretében kirobant belőle a zokogás. Most már hangosan, óbégatva bömbölt, mintha a sírás az előbbi felhorgadás meghosszabbítása volna, mintha a szembeszegülésből merített volna erőt.

Semmi baj, semmi baj, mondta az atyja, és meglazította a nyakkendőjét, majd kigombolta a gallérját. Semmi baj, ismételte meg Gasser úr, és gyorsan szárazra csutakolta, majd felöltöztette a fiát. Berti magatehetetlenül, gépiesen dugta be a lábát a pizsamanadrág egyik és másik szárába, hagyta, hogy atyjának gyakorlatlan ujjai elmatassanak az ing gombjain. Semmi baj, Gasser úr még mindig ezt hajtogatta, és amikor nagysokára befejezte az öltöztetést, megsimogatta, ahogy Noella tette volna, a fiú fejét. A haja ragacsos és szöszös volt, egy pillanatra meghökken és elkapta a kezét. Aztán visszatette. Szegény kislány, gondolta, mintha nem is az övé volna, és csakugyan: akkor döbbsent rá, hogy a veréseket leszámítva még soha nem érintette meg a fiát. Annyi mindent fogott már életében: tüzet, vasat, emberi hullát és állatürüléket, az elsőszülöttjét azonban még soha. Valami fojtogatni kezdte belülről, csípte a szemét, akár a füst. S ahogy egyre gépiesebben simogatta a gyermek fejét, úgy erősödött benne a balsejtelem, hogy nagy baj lesz itt, nagyon nagy baj, méghozzá hamarosan. Nem szabad elgyengülnöm, mondta magának, nem is fogok. Semmi baj, semmi baj, hajtogatta Bertinek. Aztán ismét belezuhant a balsejtelembe és magában fogadkozott. Jöjjön csak vissza Noella, összecsomagolunk, és elmegyünk innen jó messzire. Talán Innsbruckba. Vagy inkább Bécsbe. Igen, Bécs minden tekintetben nekik való város, a fiúk járhatnak állami iskolába, esténként koncertre a Musikvereinba, szent igaz, ideje volna belcantóra taníttatni őket,

legalább
a nagyobbikat.
De Noella so-

ha többé nem jött vissza, és csak Gasser úr hosszas rimánkodására közölte egy rövid, rá nem jellemző spródebb levélben, hogy férjhez ment, nagyon kéri, ne zaklassa az úr. Úgyhogy Bertiek nem mentek el, legalábbis egyelőre nem. Gasser úr azonban, becsületére váljék, nem omlott össze, mint ahogy az várható lett volna. Egyszer-kétszer kimaradt ugyan eleinte, lerészegedett a sárga földig, de aztán összekapta magát. Csak ő meg a jóisten a tudója, hányszor járt Bolzano világhírű belcanto tanárának a nyakára, aki olasz volt, lelkes fasiszta, a négyes számú párttagkönyv büszke tulajdonosa. Lépjen be Gasser úr is a pártba, higgye el, jobb fényt vet a német származására, és jobb lesz a fiának is. Kétlem, hogy a párt ajtaja előttünk is nyitva állna, visszakozott az atyja, de végül beadta a derekát. A pártirodában jó pár német tolongott aznap, volt, aki csöndesen, szemlesütve várt a sorára, mások hangos purparlézás mögé rejtették a zavarukat. Végül csak néhányukat, Gasser urat is beleértve, találták méltónak a felvételre, a belcanto tanár pedig elvállalta Berti törzsör mestert.

Nagyjából ennyi előnye származott Bertinek atyja párttagságából azokban a zilált időkben, amire utólag mégis nosztalgiával gondolt a bajtársaival. Nem sokkal ezután törvényi rendelettel megszüntették a német nyelvű oktatást az iskolákban, Gasser úr pedig, aki a fiúgimnáziumot igazgatta, egyik napról a másikra állás nélkül maradt. Az új igazgató délről, a csizma sarkában lévő Gallipoli mellől, valami hosszú nevű halászfaluból származott, amit egy légy piszoknyi pont jelölt az iskolai térképen, a földrajz- és történelem atlaszokban fel sem tűntették. Itt dolgozott halórként és tanyasi tanítóként, persze egy árva kukkot nem tudott németül. Ahogy más nyelveken sem. Kicsi és nagy illetén együttállása a nevében is megmutatkozott: Gianluca Amilcare Pierpaolo Mussumecinek hívták, és igazgatói pályafutása legelső küldetésének azt tekintette, hogy kirostálja az egyszerűbb nevű német diákokat. Hullott mindenki, akinek egy- vagy kétszótagú neve volt. Bertinek, atyja párttagságára való tekintettel, megkegyelmezett. Az osztályokat átcsoportosította, s hogy megmutassa, milyen komolyan veszi az olaszosítási folyamatokat, az osztálynaplókban olaszra változtatta a német fiúk nevét. Bertiből például Norberto lett, a Heinrichéből Enrico, a Klausokból Niccók, és így tovább. A legrosszabbul azonban Berti barátja és későbbi katonatársa, Wolfgang járt, akit Fangónak, azaz Sárnak keresztelt át. Mindez a nyári szünet utolsó hetében történt, de valamivel a tanévkezdés előtt kiszivárogtatták. A *Der Land* nevű helyi hírlap egy ideig cikkezett is róla, amíg be nem tiltották, pontosabban: fel nem vásárolta egy új tulajdonos, aki a korábbi szerkesztőség munkáját veszteségesnek ítélte, és egy új hóbortnak, jelesül az autósportnak és az egyre népszerűbb Alfa Romeónak hódolva megalapította az első bolzanói autós magazint.

A hír hallatára Berti barátai közül néhányan azonnal elköltöztek. Volt, aki Ausztriába, mások egyenesen a Birodalomba, azt legalább nem farigcsálták szét a béketárgyalások, s a hercehurcát követően ígéretesebbnek mutatkozott a jövő. Gasser úr, megfogadva a belcanto tanár tanácsát, olykor ellátogatott a pártgyűlésekre. Nagyjából havonta és csakis a fiai miatt. Meghúzta magát a hátsó fertály foghíjas padjainak valamelyikében, és skicceket készített a felszólalókról. Olykor felnézett a noteszből, hunyorgott egy kicsit, enyhén jobbra vagy balra biccentve a fejét, mint aki feszülten figyel. A tagok nem firtatták a kilétét, volt, aki érkezéskor és távozáskor odaköszönt félszájjal, a legtöbben azonban levegőnek nézték. Gasser urat mindez egyáltalán nem zavarta, sőt némiképp élvezte is. Kis híján huszonöt éven át minden egyes nap ki kellett állnia a tantestület elé vagy a katedrára, miközben – ha akarta, ha nem – több tíz szempár szegeződött rá. Most végre azt csinálhatta, amit igazán szeretett: tanulmányozhatta az embereket. Egész pontosan: a koponyaformákat, azzal a céllal, hogy kiismerje és kategorizálja a fasiszta embertípust. Néhány hónap alatt négy vaskos noteszt rajzolt tele. Az ábrákat és a hozzájuk fűzött megjegyzéseket kibővítette, és bizonyos viselkedési minták

mentén csoportosítva regisztráltakba vezette

át. Örültek és lángelmék, zsebtolvajok és gyilkosok, anarchisták és forradalmárok, bájgúnárok és erőszaktevők, hogy csak néhányat említsünk a több tucatból, amivel Gasser úr szerint a fasiszták leírhatók. A külső jegyeiket itt-ott átrajzolta, hogy igazolva lássa az elméletét. Az anarchistákat például parányi szemgödörrel és előre ugró állkapoccsal szemléltette, mindkét adottsággal a vakmerőség gögjét és a tisztánlátás kudarcát hangsúlyozva. Szemben a csillogó tekintetű, puha szakállú forradalmárokkal – utóbbi a markáns, ragadozó állkapocs hiányát volt hivatott elfedni –, akik a jövőt vizionálva, ugyanakkor az állati jelleget immár evolúciós és frenológiai szempontból is messze meghaladva igazi társadalmi változásokat idéznek elő. Ilyenekből viszont egyetlenegy sem akadt a pártgyűlésen, így az önarcképét skiccelte fel. Szélnek eresztett gimnáziumi igazgatóként és egykori biológiatanárként úgy érezte, a lehető legjobbkor jött ez a felfordulás. Mert teljesen mindegy, mekkora vircsaftot rendeznek a fasiszták, egy-két év múlva a kutya nem fog emlékezni rájuk – az olaszok eleve is alkalmatlanok a kulturált vitára, s ebből kifolyólag a társadalmi változásra –, a tudomány azonban mindenki előtt nyitva áll. Így ő is rákapcsolódhat végre a nemzetközi véráramra, és hírnevet szerez. Ha mást nem is, ennyi pozitívumot mindenképp hoztak az olaszosítási folyamatok, gondolta Gasser úr, bár imára nem fogja kulcsolni a kezét.

A körülményekhez képest derűs volt, reményei szerint legalábbis annak mutatkozott a fiai előtt. Heti kétszer elkísérte Bertit énekórára a világhírű belcanto tanárhoz, a kisebbik gyereket pedig már nem öcskösnek szólította, hanem Maximilian Leopoldnak – ahogyan feleségével döntöttek a neve fölől. A tanulmányaival viszonylag gyorsan haladt, egyiket a másik után küldte tudományos és közéleti lapokba a Birodalomba, amikért szép kis summát kapott. Igazság szerint körülményesebb volt átváltani a birodalmi márkában utalt honoráriumot olasz lírára, mint időre megírni a penzumot: a pénzváltás csencselésnek minősült, hatóságilag tiltott tevékenységnek, így rövidesen arra kényszerült, hogy feltárja gondját a négyes számú párttagkönyv tulajdonosa előtt. Aki készséggel állt rendelkezésére, és felajánlotta, hogy Berti órát nyugodtan fizetheti birodalmi márkában, a többi majd elsózza a vezetés soraiban. Egyébiránt a megélhetésük nem okozott különösebb gondot, a gries-i legelők, ahol a szüleitől örökölt kecskefarm üzemelt, továbbra is sokat hoztak a konyhára, Gasser úr számításai szerint pedig ezt az egy-két esztendőnyi hajcihőt a bolond is kibírja féllábon. Ennél hosszabban, és ezt Bertinek is elmondta néhányszor vacsora alatt, nem bírnak kormányozni az olaszok. Pláne a fasiszták. Berti törzsörmasternek azonban hiába mondta, a sajnálatos vakszos eseményt követően megundorodott az atyjától. Nem azért, mert megverte és hidegvizes kádba ültette – ezekhez voltaképpen szokva volt. Ellenkezőleg: azért undorodott meg tőle, mert annyira megváltozott. Teljesen begolyózott, dűnnyögte maga elé, vagy mondta ki nyíltan Maximilian Leopoldnak, amikor az iskolából hazaérve ott találta atyját a regisztrálók fölött, írás közben bazsalyogva, mint egy lapáton húlló cipót. Szólongatta egyszer, kétszer, napokig, hetekig. Végül feladta.

A szülői közösség és a régi tantestület nagyjából ekkor szervezte meg a német nyelvű házioktatást. Hogy kijátsszák a *squadrák* figyelmét, mindennap más-más családi szalonba tervezték az órákat, szigorúan titkos menetrend szerint. Gasserék szalonjára is lett volna igény. Berti azonban sehogy nem tudott közel férkőzni az atyjához, aki akkor is bazsalyogott, amikor asztalhoz ültek, legfeljebb az öccsét gyötörte buta szóviccekkel vagy fejtorókkal. – Mondjad sokszor egymásután, hogy fehér! – Fehér, fehér, fehér. – Még, mondjad még! – Fehér, fehér, fehér, fehér, fehér. – Mit iszik a tehén? – Tejet! – vágta rá Maximilian Leopold büszkén, az apja meg prüszkölve röhögött, az ebédlő ablakán beverő fénycsóvában apró nyálbuborékok keveredtek a porszemcsékkel. Az új asszony, akit Noella távolmaradása után legalább húsz jelentkezőből választott ki Gasser, jól főzött, de takarítani nem

szeretett. Maximilian Leopold értetlenül nézett Bertire. Vízet iszik, butus, a tehén is vizet iszik, kacsintott oda az öccsének, de gondolatban messze járt. Valami hihető hazugság kéne, amivel kimenthetné a tantestület előtt az atyját, s legfőképpen önmagát. De milyen a jó hazugság? Ebben a felfordulásban, amikor egyik hajmeresztő esemény a másikat éri, az emberek gyanakodva fogadják a valószínű dolgokat. Hamarabb elhinnék, hogy Gasser urat vasorrú bábák és emberevő szörnyek ragadták el, mint azt, hogy felcsapott fasisztának, legalábbis eljárógat a gyűléseikre, és a család hőségének hiszi magát. Kevés kivétellel Itália lakossága berendezkedett a nagy dolgok korszakára, a kicsiket legfeljebb vállrándítással fogadta, a többség azonban úgy viselkedett, mintha a kis dolgok nem léteznének. Ehhez a szelektív vakasághoz az újságok is hozzájárultak, vagy épp azok hozták felszínre – Berti még éretlen volt ahhoz, hogy átlásson ilyen bonyolult kérdéseket. Az viszont nem kerülte el a figyelmét, hogy a Rómába menetelés ünnepi számában senki sem tette címlapra, hogy a Duce mindvégig Milánóból követte az eseményeket, és csak éjszaka utazott a *squadrák* után – hálófülkében. Ezt a hírt a negyedik oldal alján hozták egy keskeny keretben, amit jószerint senki nem olvasott el, mert a címlaptörténet az ötödik oldalon folytatódott, s ahhoz, hogy az ember odalapozzon, a negyedik oldal aljánál, a kis keretes cikknél rögzítette a térdén a lapot. Minden egyes újság így tördelt aznap, az akkor még működő *Der Land* is. Hálókocsis forradalom, mondogatták, akiknek volt idejük és türelmük a részletekre, milyen kár, hogy a Holdra nem jár vonat.

Végül a házioktatás szigorúan titkos menetrendje idő előtt kiszivárgott, s ez meg is oltotta Berti dilemmáját. Mint kiderült, a nagy dolgok rendszerében a titkok is szétmállottak a kisebb részletekkel együtt. A tantestület úgy döntött, a sekrestyébe és katakombákba szervezik meg a német iskolát. Most már sokkal körültekintőbben jártak el, sokat is tanultak a korábbi fiaskóból. Áldozatot hozunk, mint az őskeresztények, akik a saját halottaik csontjaira építették közösségüket és tanaikat, mondta a történelemtanár. A fenti mondat hamar elhíresült a német lakosság körében, ez lett az úgynevezett katakombaoktatás mottója egész Alto-Adigében, ahogyan újabban Dél-Tirolt nevezték, ebbe kapaszkodtak, mert már nem volt mibe. Hát, akkor mostantól itt fogunk élni, Alto-Adigében, mondogatták, és senki nem lepődött meg, amikor a következő hetekben a cég- és helyiségnév táblákat is lecserélték, a német nyelvű Bibliákat és bedekkerket is bezúzták. Bezárnak minket, mondta Berti az atyjának, miközben a feketeingesek házról házra jártak és zsákokban hordták ki a könyveket, nem utazunk mi már sehová; a jóistenhez sem. Gasser úr nem válaszolt, szomorúan ingatta a fejét. Egyre több volt a földnek szegezett tekintet, mire az emberek utcára mentek volna az egyik ügyben, már szervezhatték is a következő megmozdulást. Csak az anyák maradtak fáradhatatlanok, a német anyák, akiket Berti a városháza mögötti szűk utcából irigykedve figyelt. Soha nem hiányzott még ennyire az édesanyja, biztos volt benne, hogy ha élne, ő is ott rázna az öklét a többi asszony között. Próbálta felidézni az arcát és a hangját, de csak a zongorán álló fénykép sejlett fel a szemei előtt. Az is kifakultan, poros kerettel, fancsali mosolyát, amit bizonyára a villanópor robbanása és szaga csalt az arcára, lassan felzabálta a természetes fény meg az idő. Berti most leginkább úgy látta, úgy szeretne volna látni, hogy az öklét rázza és rekedtes búgó hangon azt kiabálja: Kérjük vissza az iskolát!

Eközben az igazi apák a megmentett imádságos könyveket használták, hogy megüzenjék a tanórák változó időpontját és helyszínét. Rejtjelekkel irányították az olvasók figyelmét arra az oldalra, ahol a bekarikázott betűk alulról felfele és jobbról balra olvasva kiadták a kezdésre vonatkozó adatokat.

Csak az ő apja gubbaszt otthon a dolgozószobájában és a patás ördöggel cimborál.

Egyik nap – a törzsőrmesternek most úgy rémlett, mintha ugyanabban az évben történt volna, amikor mindent betiltottak – a *Der Land* szerkesztősége újra terjeszteni kezdte a lapot. Írógéppel írt, stenclizett kiadásban, de terjesztették. Igen, koraős volt, a Brenner-hágó fölött már vörös-

löttek a lombhullató erdők, a lazacok hatalmas rajokban vonultak fel ívni az Adigében, olykor elég volt beállni egy lepkeháloval a vízbe, a virgoncabbak a hálóban kötöttek ki. A horgászat után egyenest a katakomba-iskolába tartott, aznap az evangélikus temető kápolnájába, átkozott hideg volt. A lapot a történelemtanár adta körbe, mire Bertihez került, olyan foltos volt, mint a gries-i nagymama lekváros polcai. Fotókat nem közöltek benne, a cikkeket azonban egyforma betűkkel szedték – kis és nagy hír között nem volt különbség. Az utolsó oldalak valamelyikén *Mi lesz velünk, semmi?* címen Wolfgang apja egy egészen keserű hangú tárcát publikált. Berti mohón vetette bele magát a szövegbe, amely a semmi filozófiáját körbejárva a Birodalom egyik, állítólag feltörekvő pártvezérének nyilatkozatával zárult. Lehangoló volt. A pártvezérről egyikük sem hallott korábban, meg voltak győződve róla, hogy Wolfgang apja álnéven idézte valamelyik feketeingest, vagy ő maga találta ki mind a szöveget, mind a figurát. Bertiben felmerült a gyanú, hogy ilyesfajta árulást, ami süttött a nyilatkozatból, csakis egy apjához hasonló elborult lélek követhet el.

„Kétségbeesett küzdelmet folytatok – mondta ez az ember, talán maga Gasser, Wolfgang apjának szövegében –, hogy egyszer s mindenkorra megértessem, Dél-Tirol kérdése Olaszország és Németország kapcsolatában semmiképpen sem képezhet konfliktusforrást. Nem fogom hagyni, hogy a bécsi sajtó, egy olyan sajtó, amely nem a német érdekeket szolgálja, Olaszország ellen kampányoljon. Tiltakozom akkor is, amikor Dél-Tirol problémája fontosabbnak tűnik, mint Elzász-Lotaringia és Felső-Szilézia. Tizenhét millió német él a német határokon kívül, miért pont azok miatt kéne aggódnom, akiknek száma a száznyolcvanezret is alig éri el?”

Óra után Berti elkunyerálta a történelemtanártól az újságot, s amikor hazaért, letette Gasser elé. Ez meg mi a nyavalya, nézett rá az atyja, és odébb tolta a jegyzetkupacát. Öszszeszevit szemöldökkel olvasta végig, Berti ezalatt idegesen dobolt az íróasztalán.

Hagyd már abba, rivallt rá Gasser, majd odébb hajította a lapot.

Apám, miattunk ne járjon el a gyűlésekre, ha semmit nem tesz a többiekért.

Gasser úr megütközve nézett a fiára, de nem válaszolt. Berti felbátorodott. Tudja, apám, hol tartották ma az órákat a kollégái, akikért nem is olyan régen még kútba veti magát? A ravatalozóban. És tudja, milyen volt? Hadd mondjam el: kis híján belénk fagyott a szar.

Hogy beszélsz, fortyant fel Gasser, és visszarendezgette a jegyzeteit maga előtt.

Apám, én csak azt mondom, hogy az embereknek szükségük van magára. Egyébként Maximilannak és nekem is. Hagyja a picsába – maga sem hitte, hogy ezt mondta – a hülye mániáját, pontosan tudom, miket írdogál. A szörnyetegek a legkülönfélébb alakban járnak közöttünk, az emberi csontozatnak ehhez semmi köze. Maga sem azért kínozott éveken át minket, mert jövőbelátó forradalmár koponyája van. És még valami: ne várjon Noellára, férjhez ment, elhagyta magát.

Elég, üvöltötte Gasser úr, elég. Hogy merészeled?

Fontolja meg, apám, mondta Berti halkán, és kiment a szobából.

Másnap reggel arra ébredt, hogy tülekedés van az utcákon. A férfiak kiabáltak, sivalkodtak az asszonyok. Valahonnan a Walther tér felől motorzúgás emelkedett az égre és hullott vissza a városra. Berti benyitott a dolgozószobába, karján a kabátokkal.

Menjünk, nyújtotta át az atyjáét.

Gasser úr zavartan hunyorgott, jobbra és balra biccentette a fejét, ahogy a felszólalókat fikszírozta a pártgyűléseken. Akkor is ugyanabba a pontba révedt, amikor Berti odalépett hozzá és felsegítette a kabátját. Végül lesütötte a tekintetét és belekarolt Bertibe.

A téren hatalmas volt a csődület. Három munkagép pöfögött a Walther von der Volgelweide szobrot körülálló tömeg mögött. Mit csinálnak, megőrültek, kiabáltak a nők.

Nyomjanak előre, tapadjanak ránk, üvöltöttek az első sorokban a férfiak. A tömeg meglódlult, és szoros gyűrűbe tömörülve zárta körül a szobrot.

Gasser úr döbbenten állt. Berti megszorította a karját.

Másnap a pártgyűlésen Gasser úr szót emelt szoborügyben.

Megütközve néztek rá. Nemcsak német, bolond is szegény, gondolták róla, és egy héttel később Vogelweide talapzatára egy lovas Caesart helyeztek. A kisebb gyerekek, később az antifasiszták minden este lócitromot csempésztek az ágaskodó paripa alá. Hogy ettől-e, vagy valami mástól, Berti soha többé nem tudta kimosni az orrától a szarszagot.

Amíg a városban laktak, mindennek szarszaga lett. Csak tizenöt évvel később, ezerkilencszázharminckilencben, amikor Gasser úr szavaival élve a két keljfeljancsi megalapodott a fejük felett, költöztek át Ausztriába, ami akkor már a Birodalom része volt. Bécs helyett, ahol a Musikverein hangszergyűjteményét átszállították a Művészettörténeti Múzeumba, és csak a vezérkar tiszteletére adtak koncerteket, inkább Kufsteinben telepedtek le. Röviddel ezután Bertit besorozták.

Ettől függetlenül Norbert Gasser az áttelepülésüket megelőző években sokszor járt Rómában, elkóricált az Aventinuson, kijárogatott a protestáns temetőbe Keats és Shelley sírjához, eredetiben olvasta Dantét, Leopardit, a féléves szabadság alatt pedig, amíg a többiek nyelvelvét vettek, átrágtta magát a Mussolini-família férfitagjainak kötetein. Maga sem értette, miért nem talált jobb szórakozást. Tán a bosszúvágyát, ami a galantériával együtt elszívárgott, akarta újraéleszteni. Többnyire Vittoriónak, a Duce egyik fiának afrikai háborús kalandjait lapozgatta érdeklődve, már csak azért is, mert a stratégiai térképek és légi felvételek, amelyek az egyes fejezeteket kísérték, azzal kecsegtettek, hogy a család többi tagjának hencegésétől eltérően, ebben a könyvben hasznos információkat találhat a küszöbön álló akcióhoz. Az első oldalakon még nagyokat derült a szerző háború iránti gyermekes szenvedélyén, a bennfenteskedéssel álcázott tehetségtelenségén, úgy érezte, ez akár kettejük közös vonása is lehetne – elhanyagolt fiúk magakelletése távoli pontokat fikszírozó apák előtt. De pár oldallal odébb már nem gondolta ezt. A felhőtlen ujjongás, amit a pusztítás a könyv szerzőjéből kiváltott, távol állt tőle és azoktól, akikkel együtt szolgált. Igen, Berti törzsőrmester tévesen ítélte meg a szerzőt első blikkre, aki nem tudta levetkőzni a hencegés tradícióját, ugyanakkor volt benne valami őszinteség, valami gyakorlatlanság, amivel a sorok közt elárulta magát. Családtagjaitól – apjától, nagybátyjától, sógorától – eltérően, akik többnyire elméleti kérdéseket boncolgattak, új, avagy már megvalósult ígéretek-ről számoltak be, és egyikük sem adott bepillantást a cselekvés misztériumába, hacsak az adott cselekvés nem propaganda célokat szolgált, Vittorio szépen belesétált a csapdába. Az, hogy majd minden oldalon eldicsekedte, hogy a háborút játéknak tartja, a törzsőrmestert továbbra is hidegen hagyta. Bizonyos tekintetben csakugyan játék volt, még ha nem is azok számára, akiket kivezényelnek a harctérre. Azzal sem volt különösebb baja, hogy újoncként a légibázis luxusbarakkjában lakott. Katonai szempontból nem feltétlenül praktikus, meg hát igazságtalan is a többiekkel szemben, de mégis csak a Duce fiáról van szó. Ám amikor arról áradozik, hogy a várva várt tűzparancsot megszegve nem a gázlókat és hidakat bombázta, ahogyan elvárták tőle, hanem – ha már először ült be egy bombázóba – megragadta a kínálkozó alkalmat, és jó alaposan megszórt néhány települést, majd kedélyesen, mintha egy ártatlan vadászanekdotát mesélne, leírja, hogyan iszkoltak a kibombázott emberek és a jószágok a hegyoldalba, s hogy a sárból épült vityillók – nem úgy, mint az amerikai filmekben – por- és füstfelhő nélkül megadták magukat, Berti törzsőrmester végre megértette Itáliát.

S bár az ország múltját a gyerekként elszenvedett kínok ellenére is szerette, és mindaddig nem volt ellenére az antikvitás dicsőítése sem, a fenti sorok után azt érezte, hogy az oly sokat hivatkozott hősi múlt nem lehet egyetlen, még oly ádáz vezető pereputtyának sem a hadszíntere. Létezett-e vagy sem, a hősi múltat emberek milliói hozták össze, és ugyan-

csak emberek milliói teremtik újra a következő nemzedékek számára, ez pedig vagy közös erőfeszítésből történik, vagy hagyjuk az egészet a picsába.

Állt a pártzékház előtt a segélycsomagok vagy védelmi pakkok torlaszában, és arra gondolt, ha húsz évvel ezelőtt senki nem tartott igényt a dél-tiroli galantériára, miért is követelik meg most a felettesei? Hirtelen megkönnyebbülést érzett. A sehova nem tartozás fel szabadító mámorát.

Ajtóm előtt egy egész hegynyi trágya, dalolta Berti törzsőrmester fennhangon, és az októberzöld bársonyos levegőjét beszippantva meglepődve tapasztalta, hogy hosszú ideje most először nem érzi orrában a szarszagot. Rénsnyire nyitott szemmel, vigyorogva hunyorogott bele a völgy végtelenjébe, a pórusai kitágultak a melegtől, és átjárta a kellemes bizsergés, hogy ez a harc lesz az utolsó, számára legalábbis mindenképpen, s valahol a völgy mélyében már látta is magát elsősorban leszerelt háborús hősként, másodsorban megállapodott, családos férfiként, amint egy dél-tiroli faház takaros teraszán ölébe kapja hátulról az asszonykáját és meglovagoltatja – előbb csak játékból, aztán rendesen is. Ez a kép gyakran felötölt benne, főként ütközetek előtt, a majdani felesége pedig, akinek arcát – akárcsak az édesanyját – soha, a hátsóját annál gyakrabban látta, lovaglás után pironkodva letépdési az elszáradt muskátlileveleket és felsöpör az erkélyen.

Az októberi verőfény, a kihalt tájék egyszerre kecsgetetett ezernyi jóval és a pokol eljövételével, Berti törzsőrmester mégis szaporán és önfeledten lélegzett, mint aki egyetlen korty tiszta levegőről sem akar lemaradni annyi szarszag után.

Átlépett a mellvéden, és a meredély peremén térdre ereszkedve a nyakát nyújtogatta a Monte Pizzutto felé. A hegylábtól nyugatra mintha embereket látott volna sürgölődni, és csakugyan, ahogy a szeme hozzászokott a szikrázó olajzöldhöz, kivehetővé vált a szüretelők csoportja, még az óbégatást és dalolászást is hallani vélte, és elmosolyodott. Visszalépett a balusztrádon át az útra, de a katonáinak egyetlen szót sem szólt.

A két Grete nagyjából ekkor érkezett haza a Gaudiello család panziójába, és ruhástól vetették magukat az ágyra. Egy picike szobán osztoztak ketten, amikor egyiküket fejfájás gyötörte, a másik is a halántékához kapott. Most mindkettejük fejében ugyanazok a szólások visszhangoztak, egyformán szenvedtek és szégyenkeztek a történetek miatt. ■ ■ ■

■ **Király Kinga Júlia** 1976-ban született Marosvásárhelyen, jelenleg Budapesten él. Író, műfordító, dramaturg. A Kalligramnál megjelent munkái: *A test hangjai* (novellafűzér, 2011), Giambattista Basile: *A mesék meséje, avagy a kicsik mulattatása* (műfordítás, 2014), *Apa Szarajevóba ment* (regény, 2017).